

విరావత చరిత్రము

అమృతకవి త్రపురాణతన నని నిరచితము.

ఇది

పండితులచే బరిష్కరింపబడి

1984

చెన్నపురి:

కందన ముద్రాక్షరశాలలో ముద్రింపబడినది.

వీటికి

కుంతీమహాదేవి యింద్రుని కడు లో నుండు నైరావతమును నోముట కద్దనని బాణశక్తిచే సపరివారముగా వాని భూలోకమునకుఁ దెచ్చి సూర్యుని నోచుకొనుటయే యిందుఁగల కథాభాగము. దీనినిఁ బురాణకాలమున నమ్మత కవిత్రపురాంతకుఁడు గచించెను. అతని దేశకాలములు నిర్ధారించు దగిన సామగ్రి కావరాదు. పురాణకవుల కాలములో నతఁడుండియుండు నేమో యను సందేహము పొడముచున్నది అని యాంధ్ర కావ్యభాగ్యము చియఁగోరు బాబగకుఁ బ్రథమోపాధ్యేయ మనుటకు సందియములేదు.

విరావత చరిత్రము

శ్రీరామశామ కమువర కారుణ్య సహజ నేత్ర కాశల్యసుతా
 ఘోరతి నేనెంతబా రామచంద్ర ప్రసూలా!

- క. శ్రీవరగుణ జనమేజయ
 భూవరుఁ డాభారతంబుఁ బొలుపుగ వినుచో
 భావం బలరంగ మతీయను
 దా వైశంపాయనునకుఁ దగ నిట్లనియెన్. 1
- ప. మున్సింద్రా నావిన్నపంబు సేయునీకథాప్రకారంబు సవిస్తరంబుగా
 వినిపించవలయు నని జనమేజయుండు వివరసంభృత మానసుండై
 వైశంపాయనున కిట్లనియె. 2
- చ. అనఘవర్జియ నాదుచెవులారంగఁ గౌరవపాండవేయన
 ర్తనములు సర్వముం బ్రకటితంబుగ మీకృప విడిటి వైశవం
 బునన భవంజముండు సురపుంగవుడంటి భరిత్రకిం జలం
 బునఁ గొని వచ్చి కుంతినతమఁ దగఁ జేసినభంగి జెప్పవే. 3
- వ. అని యడిగిన జనమేజయునకు వైశంపాయనుం డిట్లనియె. 4
- క. విను జనమేజయ ఘనుఁ డ
 ద్భునుండు మహాద్భుతము గాఁగ సుగతి యిలకుం
 ఘనభుజశక్తిం గొని వ
 చ్చిన తెఱఁ గెంతయును దెలియఁ జెప్పెన నీసకన్. 5

మ. ధృతరాష్ట్రుండు మహాగ్ధవావృతధరిత్రీమండలం బెల్ల వ
క్షతః బాలింసగ భీష్మకౌండమునం గౌరవ్యకాంక్షేయులు
ధృతమాన్యం డగుద్రోణునొద్ద వివిధాన్తప్రాధిచిన్యాప్రసాద
ణత శోభిల్లుచు హస్తినాపురి నఖండప్రాప్తితో నుండగన్. 6.

ఆ. కుయవిభుండు భీష్మకుంభజబాహ్నిక
సోమదత్తవిదురసుబలముఖ్యు
బంధుజనులు గొలువ గాంధారితోఁ గూడి
యున్న యవసరమున నొక్క నాడు. 7

కా. నీలాంభోధరవర్ణ దేహమును సుస్పృహప్రభాదండమున్
బాలార్కుత్రతిమానసింగళజటాభారంబు యజ్ఞోపవీ
తాలంకారతయన్ పృథ్విగాజినము నొప్పారంగ గామానలు
శ్రీలాలిత్యుత బాదరాయణుండు వచ్చెన్ శిష్యవర్గంబున్. 8

వ. ఇట్లు విజయంబు చేసిన కృష్ణుడై పాయనమునీంద్రునకు నన్న గర్వ
రుండు సభ్యజనంబులు దాను ససంభ్రమంబుగా నెదుర్కొని గొన
స్రుతామంబులు చేసి యుచితాసనంబున నునిచి గుళలు బడి నుగ్ర
పాద్యాదివిధులం బూజించిన నతండు ప్రీతుడై యా
కుళలం బడి యెల్లవారలఁ గూర్చుండ నియోగించి యిష్ట కర్మాదివోల
బలం బ్రమోదంబున నున్న యవసరంబున గాంధారిగాజినంబున యన్న
హత్యునకుఁ బునరభివందనం బొచరించి కరగములంబులు మొగిడ్చి
యిట్లనియె. 9

ఏషైరకంబులు నోచిన

భౌమికులకు మేలు కల్గుఁ బరమహర్షిరూ

కౌమితవస్తుప్రద మగు

నామహితేవ్రతము నాకు నానతి యీవే.

10

నానతియునమ్మహాముని ప్రీతి నిస్తుండై

గాంధారి కిట్లును గారవమున

పాధ్వ నీనగు పుణ్యవతితంబు జనులెల్లఁ

గొనియాడి నెడిదిరి నులపవిత్ర

యతిభిషక్కారంబు నన్నదానము చేసి

ఓను తైచకొడుకులఁ గన్నదాన

తైగావనము నోహ నగికనంపత్కిరం

బగు నీగుఁ బుత్రుల క్వున్ మనిన

నద్రుంఠితావనము నోము వట్టి నెఱుగు

మనజులకు నెట్లు సిద్ధించు మానసియ

యేవిధంబున నదియొక నేయింపవలయుఁ

దగ నెఱింగించునని సుత్రముగాఁగ

11

అని నుడిగిన నమ్మనీశ్వరుండు సంకల్పహృదయుండై యిట్లనియె

ఆమగకరిం పోన నెవ్వరి కలగి గాగు

కనకకలఘోరిముల మంట నవలతప్ర

మగుట యింగ్రుని కర్పితం బనివ నీదు

సుఖము దెచ్చిన మృత్తిక ప్రతిమఁ జేయు.

12

నివిధాలంకౌగంబుల

దిశజకరిం చూచు చేసి తెలియిం దగు భూ

దివిజులకు నధకత్పత్తిగ

నవిదళదానంబు లూసఁగు మతి మోదమునకా.

14

ప. అని యానతిచ్చి వేద వ్యాసముగీర్వయిండు విశేషము జనిన గాంధారి
 గాజవంశన సుయోధనానిసుతశతకంబు గావించుటయు వాని
 నతిమోడుంబునం జనుదెంచి తల్లిచరణపద్మంబుల నెఱింగి విసేను
 వినిమితోర్తమాంగులై యున్నయవసంబున గాంధారి గాజవంశన
 వారల కిట్టినియె. 15

క. ఆనఘుండు సత్యవతీనం
 చనుఁ డైరావతము నోమ నానతి యిచ్చెన్
 విను మీ రది కేఁగలన్
 ఘనముగ మృంతిను బ్రతిను గావించెదన్. 16

ఉ. రెండవమాట కియ్యకొని దృష్ట పరాక్రమ స్వంభమాంబులై
 యొండొరు మీఱఁగాఁగఁగి యుబ్బున దాటుచుఁ గ్రేళ్ళువాలు మఱ
 చండములై సుయోధనుఁడుఁ దమ్ములు మోచిరి మంటి మాడ్చి లా
 గింపలదంతిఁ జేయుటకు దా మొకపర్వత మాంఠ ప్రేల్పిడిన్. 17

వ. ఇట్లు కొనివచ్చి యామృతిక శిల్పిజనంబుల రస్పించి యధిగ్రహంబా
 వశ ప్రతిమాకారంబు సాంగోపాంగంబుగా రచియింప నిలు
 మింపవలయు ననిన కారును గళామనలక్ష్మణులు మోలసి నిచ్చి
 చిత్రితోదంతంబులును మండితోర్దండమండలంబులును గాకా
 సుధాకరప్రభావంతంబు లగు చతుర్దంశంబులుగా నై రావంబు సాం
 గోపాంగంబుగా రచియించి దానిపై పసిండిపల్లెంబు పెట్టి నవగల్గి
 ఖచితం బగు కనకనూత్రావలంబులును నిశ్చేష్ట ఘంటికాంశంబునం
 బుమర్చియు నానావిధ భూషణజాలంబుల నలంకృతంబై యలంకార
 శోభితంబై ప్రతిమాకారంబున గజతాండలంబు ననుకరించుచు గురిల
 జనంబులకు నానందకరంబై శోభిల్లినం నాచి సుయోధనుం చంపి

పుంసంకుంజని మైరావతాకాగ బాయత్తం బయ్యె ప్రతంబు
సేయ నిజనంబు సేయ మనవుదా. 18

కదాసలతినయిన గాంధారి మంగళ
స్నానైవే మేలివస్త్రములు ధరి
వ్యగ్రముననునసా మిళిత మౌచయిన
ఘనవిలేననులు గనకరత్న
ఘోషణలంబుల బుచ్చదామకములు
ధరియించి పసిడియందలము నెక్కి
పుష్పాంక నాజనంబులు వేర్వేర్ జనునగ
నైరావతసుకడ కరుగుదెంచి

నుగిలినాత్తికచ్చిత్రామరము లిడగ
సమితకళ్యాణవిధవాద్యములు ప్రమాద
సంభవంబున భేరులు సంపదంప
కాకమున పుష్పహస్తులు నొలంగునెను. 19

అర్చనలయిన నేతెంచి యాండువున
పుష్ప వ్యవం బ్రీతి నందలము దిగి
చేరి సంప్రదానంబు చేసి గడ
కోననాంబులకు నాజ సాం సమర్పి. 20

సురగిరి కోటయి రం దని
కరిపురిలో గలుగు పుణ్యకాంతలం బిలువక
బరికారకులం బంపెను
నరనర రప్పింప నుబలనంపన ప్రీతిక 21

క. బాలురు మీరలు పొందు ప్ప
పాలుండు నిమి కరొ వీర వంచలంబడి యా.
నీల నభాగ్యపుంకూటికి
బాలైతిమె యిదియు నొక్కబ్రతుకై పయనం. 33

అ. అనుచు నెచ్చి సూర్య యధాకళోకంబున
బాష్పపూగనయనం బొడవలించి
యిట్టు లనియొ గ్రీడి నెట్టిన ప్రాణిబంధ
మాణమానచిత్త మాన్యో దగును. 34

క. తనసుతుల మాగ్యగం గు
డను మంటను నిజము నెఱుఁపె నాలి గట్ట
చు నభిక గర్వమున సుబల
తనయ నిను బిలువకున్నం నిగనేమి యగుకొ. 35

వ. అది యెట్లంటేని నాప్రణామాచీకయంబు వినుము.

కా. అంభోజప్రభవామృతేసులు మదీయస్ఫారదోర్ధ్వసం
రంభంబు దగజూచి మెచ్చరిపు దుర్వారంబడనై నేర్పునా
రంధాదిత్రిదళాంగ నాసురభిమందార ప్రభావంబుతో
జంభారాతిగజంబు దత్తు భవరైశ్వర్యం బనాన్యంబుగ.

సీ. దశకంఠదుండు తొల్లి ప్రమత్తి కైకేరి
వ్రతము గావింపంగ ముదిం బలించి

శుభశీలఁ డైలాస మునలించి యెత్తిన

నతనిసత్వమునను హరుండు మెచ్చి

తనపురంబున గల్గుఘనవస్తుకొంటు లొ

తని కిచ్చి యిచ్చుకొండ వస్తుకంటు

గావించె ననుట ప్రసిద్ధంబుగా నెందు

వర్షింపంబున నేనను నమగ్గురము

నమగ్గు గలసంపదలనొడ ననుగజము

నిలవ నొనివచ్చి వేళ్ల నే నిచ్చుచుండ

నీయడుగులార భేరున్న నేడుమొలలు

శస్త్రసవ్యాస మొని నేను జేయువాడ.

38

౬. ఆని పీరావేళంబున

ధను నప్పుడ యొక్కుచెట్టి తదౌజ్యానానందం

బున దిక్కు లద్రవ సింహ

ధ్వని చేసి ధనంజయుం దుదగ్రస్థాత్రిక.

39

మ. హరిశేఖరం దగ లేఖ వ్రాసి పటుదివ్యాస్త్రంబునం గట్టి న

గ్గురువుం భక్తిదలంచి యగ్రజునకుం గుంతిమహాదేవికొ

వరుసకొ మ్రొక్కి యనజ్ఞతోడ నమరావాసంబుపై లూని న

త్వరితో తానహన నేనె నింద్రుని సభాస్తంభంబు లక్ష్యంబుగాక

మ. పగిలెం దిక్కులు భూతధాత్రి వడంకక బాతాళలోకంబు

ట్టుగ సూర్తిలై బయోధులెల్ల గలంకక డులై మహా

బాతాళలో, నొగిలె బన్నగ రాజహస్తముల వెన్నుల్

దిక్కులుకొ మ్రొగ్గె బా, తగిలె గోత్ర ధరాధరంబులు

ధయం బందెక నుగజ్యేష్ఠుడగు

41

వ. ఇట్లతిథయంకరాకాగంబున నద్విస్వశిశూఖంబు శశముఖు
 నాస్థానసభామండపాభ్యంతరస్తంభంబు దెట్టిపింబుగాఁ గొ
 ట్టిన నట్టిదట్టంపుమ్రోత బహుశనిగ్ధాతపాతంబునంబు నొందిన
 నందుఁ గొలువున్న సురకిన్నర గరుడగంధర్వ యక్షరాక్షస సిద్ధ
 విద్యాధరాదులు భయభ్రాంతికలితచిత్తులై నివ్వెఱగందియున్న
 సహస్రశేత్రుండును భయకింశితగాత్రుండై యుక్కుపక్కి యొక్కిం
 తతడవునకుం దెలిసి నలుదిక్కులు పరికించిచూచి తమ సమీపస్తంభ
 అగ్నంతైన శరంబును శరాగ్రంబున నున్నతస్పృతికయుఁ గనుంగొని
 యాశ్చర్య మగ్నమానసుండై యంబుఁ డెంచుబులు దిందువడం
 జేసి యానగంబునం దగుమాట లాడి యాశ్చర్య తమ మంత్రిచేతి
 కిప్పించిన నాతఁడిట్లని చదివె గంభీరస్వనంబునః

శా. స్వస్తి శ్రీమదమర్త్యలోకపతికిం జంభాసురారాతికిం
 ధ్వస్తారిప్రకరండు క్రీడి శరవిద్యాశాలి పుజేరఁగాఁ
 బ్రస్తావం బిగులేఖ కుంతిత్రతముం బ్రఖ్యాతిఁ జొందింక మీ
 హస్తీశ్రేష్ఠము మాకు నీవలయు నచ్యుత్ప్రితి సంధిల్లఁగన్.

2

విరావలముతోడ నాపారిజాతమ్మఁ
 గామధేనువును జింతామణియును
 రంభాదు లగునప్పరః స్త్రీలు మణియును
 నమరావతీపట్టణమునఁ గలుగు
 దివ్యవస్తువులును దేవగణంబులు
 హస్తినాపురమున కనుపవలయు
 వైభవం బొప్పార వ్రతము నేయించిన
 మును నాఁడె పుత్రైంగు మగల భాని

నీకు సుతుడను నన్ను మన్నించువేడ్క
 నేయు మది నేయవేరియు వేయునేల
 యెవ్వ రడ్డంబు వచ్చిన నీక్షణంబు
 యెల్లభంగులఁ గొని తెత్తు నింతనిజము.

44

అ. అనియు లేఖఁ జదువ విని సురాధీశుండు
 కటము లద్రువఁ గ్రోధకంపితాధ
 న్మోక్షుఁ డగుచు భీషణోస్త్రుల నిట్లని
 పలికె నెల్లవారు బ్రమసి నిబువ.

45

క. చూచితినే నడుగర్పము
 గోచరమే యెత్తు కెత్తుగొని నెనే తనకు
 వోచినవి పనులు నేయఁగఁ
 నీచక్కటి నున్నవాడ నే నింద్రుడనే.

64

క. ఏ నెక్కడ తా నెక్కడ
 యే నెక్కడు నట్టిపట్టకేనఁగు నడుగన్
 దా నెంతవాడు తె మ్మని
 మానవుఁ డఁటె పనిచె దురభిమానము పేర్చిన్.

47

అ. బిరుదుమాటలాడి ప్రియములు పచరించి
 సుతుడ ననుట యెంత చులకఁదనము
 చక్క చుడ్డునెట్టి శరణార్థి యగు నని
 మూర యర్జునుండ యాగడిఁడు.

48

ఉ. పుట్టరె వొల్లిభూపతులు భూరిపరాక్రము లెందఁజేరియుం
 నిట్టల మైనమానవు లనేకులు పుట్టరె యెందు వారిల్లా

నిట్లు అమానుషపురు బను లెవ్వరు నేనిది యిండుంపుగాఁ
జిట్టలు నేఁడు మీ డిటులు నేయ నగద్విపరీతి మాగయ్యెఁ:

- మ. త్రిదశావాసులకుం బరాధవయఁ సంధిల్లంగ వేళియ్యెఁ నో
యిది గాజేని తలంచి చూడ మనుజుం డిబ్బంగులం దివ్యసం
సదలెల్లిం దనయున్నతావునకుం గవ్వం బుచ్చి పుత్రైన్మృతఁ.
మదిలెక్కింపక యిట్లయేసెం బటుతాణప్రాధి పుంకొరుండై.
- క. అని పత్ని క్రోధరసాయతచిత్తుండై యాత్మణంబ పురుహూఁగండు.
జేమూతవ్రాతంబు రావించి మీర లరిగి గర్వాంధస్వాంతుండైన
కాంతేయమధ్యమునకు నివాసంబైన వారణపురం బనిచాణంబుగాఁ
బాటిముట్టి కల్పంత సమయోద్యోకంబుగాఁ బేర్చి యేకవింశతి
వాసరంబులు బహుళనిర్ణాత పాతాళిలంబుగ నప్సరంబు వస్త్రా
ప్తీలక సౌభభవనహక్మ్యగోపురద్వారతోరణ సహితంబుగాఁ బాడ
వడంచి ముంచి సమస్తజీవులం గాలించిరం పడెండు నేయుతేజుండు
చూచుకొంపి మనటయుం పిత్సభామధ్యంబున సత్వాసత్వవిదుం
డైన నారదుండు దరహానిత వదనారవిండుం డగుచు నాఖండలున
కిట్లనియె.
- ఉ. ఏమి సుకేంద్ర యర్జునుని నెవ్వరిగాఁగఁ దలంచి యుంబుఁ
స్తోమము సంపజూచెదవు స్రుక్కుండు దాన నుద్రగుం డెన్నుతో,
ద్వామబలాఘ్నిఁ డెద్దుతవిధస్ఫురితతోజ్జ్వల దివ్యబాణవి
న్యామహనీయుం డెన్నఁడు సహంకృతవైరిసు శత్రుతుండెలఁ.
- మ. నీసు సూకింబు నాటినట్టిశర మాఁకల్గినివ్యాజ్ఞగా
ననభూ యుక్తుడఁ దాఁకిగా వెలుచు నీయాలందఁ బోయెదా,

రనివీరంబులు చాలు నేమిటికి ధారా ప్రాతఃకాల చాలునే
వినిపింపంగ నలండువేడినవి యీవే యింద్ర వేవేగముకొ.

మ. సరనారాయణుల బాదిమూర్తులు జగన్మాతృప్రభావోన్నతుల
ధరణీభారము మాన్పబూని మహజత్వం బందినా రిస్వదా
నరుఁ డీయర్జునుఁ డిట్టులయ్యిరువురుకొ సంగ్రామరంగంబులో
బరిమార్చుంగల రింతెమిడి బలశత్రుత్వర్థి సృష్ట్యులకొ.

న. ఆని మఱియు

క. శ్రూరమహాపాలకవగి
వీరులఁ బలువుర వధించి వలయస్థి లెం
పారఁగ నీ కెంతెయ్య నుప
కారము వేయఁగల రింద్ర కను మిటనియ్యకొ.

నీ

స. కావున నెన్నిచందములఁ ద్రైకొనుమాప్రకటోక్తి పాండుభా
ప్రవరపుత్రు)నార్తి దిగఁ గీలుట మేలగు నామఁ జూడఁగా
నావుడు నట్ల కొక యని నారదుపంపునఁ బార్థసేన నా
నేవవిభుండు లేఖ యిడి తీవ్రమె పంపెఁ బ్రచండ నామునికొ.

స. పనిచిన శీతరుండదిగి పాండవమధ్యమఁగాంచి యింద్రుపం
పునఁ దనవచ్చినట్టివిధముఁ బ్రకటంబుగఁ జెప్పి లేఖ యి
చ్చిన నతఁ డగ్రజానుజవిశిష్టజనంబులుఁ బాను నుండిర
మృనికరణంబుఁబిల్చి ప్రియమారఁగఁ బ్రతికఁ జేతికిచ్చినకొ.

అ. శ్రీమదభిరేఖఁ దేవరాముగఁ బార్థపుడుఁ
భీమశత్రుత్వముపానుజుభేదన

ద్వామజలజాక్ష చతురామిత పరాక్రమాఁడు
 శ్రీమహితుఁ డింద్రుఁ డభిరామము దలెన్ను
 సోమకులవార్ధి హిమధామఁ డగుపార్థునకు
 నేమయన బ్రతిక మహామహిమ మీఱకొ
 వ్యోమమున నుండి దగభూమికి బడంపడయ
 నీమది దలంచినవి నోమునకు నిత్తుకొ.

స 4

గ. అని చదువంగ లేఖ విని యశ్వునఁ డయ్యును గొంద్రు యాఁనో
 ననియె మహేంద్రుపంపు వినయంబునఁ గైకొనువాడ నేను న
 వ్యవశభవాచ్యుత ప్రమథవల్లభు లేంతయు నిన్నమెచ్చగా
 భునతరతీవ్రబాణునఁ గట్టుదు మన్నును మిచ్చుముట్టగన్.

చ. ఇట్లొనర్చిన దివ్యసోపానంబుల పెంట నైరావతపారిజాత చింతా
 మణి మరభి ప్రయతి దివ్యవస్తునిచయంబులును నన్ననో నెలంబినెక్కిరి
 బంబులును ననిచి పుత్రైంచుటను మదీయవాంఛితంబు నేయన ట్లగుఁ
 గాని నాటికి మీఁద నెట్లగు తానెఱింగెడుఁగా కేమి నీవు పోయి
 రమ్మనినఁ బ్రచండుం డరిగి యాఖండలుం గాంచి తా బోయివచ్చిన
 తెఱంగును నయ్యధిష్ఠిరానుజుం డాడిన గరిష్ఠవాక్యంబులను
 నేటవడవిన్నవించి నతండు నారాయణగుఱును నమానుషచర్యం
 డగుటం దేని మానసియండగునని పురంబరుండు పరమానందంబునగ
 బొంది యుంగీకరించి తీరువదిలించె

60

క. అవిధ మంతయుఁ దెలియుగ
 దేవనదీసున నకును భృతరాష్ట్రనకుం

భూవర ధర్మజుఁ డెఱుంగం

గా వినిపింపఁగఁ వదాజ్ఞ గైకొని యెలమిన్.

61

క

నా నాశేషంబుల గల

భూనాగుల నెల్ల దంతిపురి కరుగేగం

గా నిజమింపఁగఁ జారులఁ

గూనికమ్మెఁ బనిచె ధర్మపుత్రుం డెలమిన్,

62

వ

అట్లు పనుచుటయు,

63

మ

అమితస్యంపవవారణాశ్వధ౯ నై న్యాసకమున్ గొల్పి భూ

గమణున్ వచ్చిరి హస్తినాపురికి విభ్రాజిల్ల చత్రైస్సవ్యభా

రమునం దెల్కెఱి న్నిజాహికటికూర్మత్రేణి యూటాడ న

య్యమపుత్రా)నిలగార్డు. ల్ పెలుచ నిత్యానందముం బొందగన్. 64

క.

కెందామర పుష్పంబులు

సెం గుండునొ కుంతి నోచ నేగతి వచ్చున్

బొందుగ నాపుష్పంబుల

కందువ మన్నెఱుగ భువిని గలవొ లేవో.

65

వ.

అనుచు నఃశ్రుష్టగుండు పెద్దయుం బ్రొద్దు విచారించి లంకానగరం

బునం గలవని విచారించి నిక్కంబుచి.

66

ఉ.

క్రీ మహానీయదైత్యుల శేఖరుడైన విభీషణుండ నం

గ్రామయశోవిలాసుఁ డరిరాడభయంకరమూర్తియైనను

త్రామనుకుండు క్రీడి విదితంబుగ బంసినలేఖ మ౯కు గం

దామరపుష్పముల్పలయు దానవనాయక పంపు పెంపునన్.

67

- గీ. అనుచు దా నొక్కశరమున నంటగట్టి
యేపు నీపింప గాండీవ మెక్కువైట్టి
బాణ మరివోసి లంకపై బాట నేసి
జలధి యంతయు గడుభీతిఁ గలఁగఱవడఁ.
- 68
- క. ఊర్జితము రాక్షసేంద్రులు
నిర్జీవిగు లగుచు భీమ నిగుడుచు నంతఁ
నర్జునుఁ దెసినబాణము
గర్జిల్లు మఁ గొలుపుమేఘకంబము గట్టెన్,
- చ. పుననంతరం బావిభీషణుఁడును మేఘకంబమునాటిన భరంబుంబాచి
యన్యశ్చర్యహృదయుండై యాయున్న సుత్రికఁ యనకరణంబుచేతఁ
జదివించి సంతోషించుకొని కొలువుగలయుం గనుంగొని.
- 70
- ఉ. ఆనుమజారిచూడ్కి నతివిస్తయమానిది యిట్టిసాహసం
కీమసీ యేలువారలకు నేయుగమంగును లేకు నీఁడు శ్రీ
రామసమానుఁడౌ ననుచు రాక్షసపీరులదిక్కుఁ జూచి కెం
దామర లర్థి దేఁబనిచె దానవనాథుఁడు తత్త్విణులునన్.
- 71
- ఉ. ఏలినవానిపంపుకన నేపున దైత్యులు వోయి పుష్పముగ
చాలినయన్ని గోసిపోని సాగర మంతయు దాటి లావునఁ
వాలినయట్టిదానవులు వాసవనందనుమఁదిరంబులొ
దాలిమితోడఁ జొచ్చి నరు డక్కఁగ నేరి కదృశ్యుఁడౌతై.
- 72
- ర. కెందామర లాయర్జును
మందిరమున నునిచి ముగడ మునుజాళును లా

చందమున లంక కరిగిరి

పొందుగ గాండీవిమహిమ పొగడుచు వేళ్ళన్.

73

ఉ. శ్రీమహానీయుఁ డబ్బునఁగు చెన్నైగఁ దెచ్చినవానిఁ గుంఠి కెం
దామనపుష్పరాశిఁ గని కద్దగును నచ్చెరువంబుతోడుతఁ
గామనుదాహహోరుఁ గలకంఠుని యీశహానర్పఁ గంటి నా
నోము వలించె నంచు మది నూన్మోనువేడుక సంతసిల్లఁగన్.

74

ఆ. సవ్యసాచి యపుడు జననినోమునకుఁ నై
దివిజు లభివలించు దివికి భువికి
నంసతెరువు గట్టి యైరావతముఁ దెచ్చు
నన్నుతంబు మానమని నలంచి

75

వ. ఇట్లు వచ్చిన గాజనందనుల కెల్లఁగం భగ్మనందను డయ్యైవిధంబుల
సంభావించి తగునివాసంబుల నిడియించి వజ్రన భోజనాది కృత్యం
బులు నిండిప సగ్వజనంబుల నియోగించి మాహాత్మి కానుమతంబు
న నొక్క కుభరినం బంగీకరించి పురం బలంకరింపఁ బంచిన,

సె.

కమ్మగొజ్జఁగనీటఁ గన్తూరి మేదించి

యలికిరి వేదికాటలముల నెల్ల

మునుమొప్పుఁ గా నానెముత్తినంబులు గూర్చి

వెలయుంగ మ్రుగ్గులు పెట్టి గెలవి

భానురకనకగంభాస్తంభములు పూన్చి

గమగంగ మణితోరణములు గట్టి

చిత్రసట్టాంశుకశ్రేణిఁ గల్పదములు

గట్టిరి విపణిమార్గముల నెల్ల,

3

గమలకష్టార కేళకక్రముకసాల
 శోభితంబుగఁ గరిపురి చూడ నొప్పె
 బ్రజల కెల్లను గన్నులపండు వగుచు
 చూడఁజూడంగ మరపురి జోడువగుచు.

77

చ. ఇవిధంబునఁ బురం బభినవశృంగారం బయ్యె నప్పు డప్పు
 నుండు,

క. లాలితగంధాక్షతపు
 క్షాలంకారములవలన ననిశము విజయ
 శ్రీలకు నెల వైనధను
 స్థాలకు నేతెంచె నధిక సంరంభమునన్.

79

కా. సంతోషంబునఁ జూచురాజులకు నాశ్చర్యంబు దీసింప ని
 శ్చింతాత్మం డయి మగ్రజన్మజననీశిష్టాగ్రజస్థాలి క
 త్యంతప్రీతి నమస్కరించి మది బ్రహ్మబ్జాక్షధూతేశులన్
 గుంతీనూనఁడు నిల్చుచుకొనియెం గోదండముద్దండుడై.

80

చ. ఇవిధంబున.

81

మ, విలులీలంగొని యెక్కువెట్టి ఘనమార్వీరావముల్ విక్రటం
 బులు భేదింపఁగ నస్త్రసంతతి నభోభూభాగమన్యంబువన్
 లలి సూపానవిభూతి గట్టె ఘనగీలం జూచుభూపాలపం
 క్తుల కత్యంతపు టగుభతంబారవఁగా దుర్దాంతవోర్దయడై.

క. మొదల లను నొక్కటి పదియై
 పది నూ అయి నూబు వేయి పదలక్షలునై

పదికోటు లర్భప్రములై

తుది సగణితమై కిరీటితూపులు నిగుడెన్.

క. కరిపురిబిహిరంగణమును

సుగపురివప్రసంబుఁ దాఁక సోపానచయం

బరుదుగ నరుఁ డొనరించెం

గరశరతుశలత్వములు వొగడ్డప నెక్కన్.

గ. జనవర సవ్యసాచి శివపాయక హేతినితాంతవేగము

జనితమహాసువేగమునఁ జవ్వనఁ గూలఁ గులాద్రు లబ్ధు లె

ల్లను బరిఘూర్ణమానవికలత్వము వొందె బయోదమాలిక

ల్పనిసె దిశాతలంబులొడుగంబడి పాతుకలంగై లోకముల్. 85

ఆ. సురలు దెగ్గడిల్ల సురవిభుఁ డాశ్చర్య

జలధిఁ దేలి సవ్యసాచిబలము

చూచి యాశ్చ మెచ్చి సురలతో నున్నది

కౌలవరులతోడఁ బలికె నెలమి, 86

చ. ముసు కపిసేనతోడుగ సముద్రముఁ గొండలచేత సేతుబం,

ధన మొనరించు టెంత రఘునాథుఁడు నేఁడు కిరీటిచూసరు

ల్లనుగోసుచుండ బట్టబయలం బలుచిత్రముగాఁగ బాణబం

ధన మొనరించె మిన్నునకుఁ దాపలుగట్టి జగత్ప్రసిద్ధికిన్. 87

ఉ. కౌవునఁ బార్థవాంఛితముగ్రక్కుననిచ్చుట యుక్తమంచునై

రావతదంతి నచ్చటికిఁ లాఁబనుపం దగువారిఁ బంచె న

ద్దేవవిభుండు వారుఁ జని దివ్యశరాజు నలంకరించి నా

నావిధచిత్రవస్త్రపుచ్చునచ నాగరిమం బొనరించి రిమ్మలన్. 88

వ. మఱియు బహురత్నాచితస్సురితాభిరామంబైన హాటకపల్వ్యాణంబున గండస్థలోద్భూతదాన ధారామోదబృహత్సమస్తాకర నిలంకార ప్రవర్తమానలలిత కనక ఘంటికా సహస్రంబును శరద్దీపమాత కల ధౌతచంద్ర చంద్రికాప్రకాశంబైన చమరవాలనాలంబును ననవ తాభినవ పద్మినిశివికచాయ మానసప్రస్ఫుట ప్రసూనదామంబును వివిధప్రకారభంజుల శోభితంబు జేసి యభ్రంసతావళం బాంధలు నాస్థానమంబు పంబునకుం దెచ్చుటయు నతండు గీనుఁగొని తన నయ నాబ్జసహస్రంబు నెలమిం బొంద నమరపురవర కాంతాజనంబు లును గుంబుర నారదాదులును-

తే. కామధేనుచింతామణి కల్పకములు
గరుడగంధర్వ యక్షకిన్నరగణంబు
సిద్ధవిధ్యాపరామర క్రేణి నెల్లి
నమరకరిలోడఁ గరిపురి కమరఁ జనిచె.

ఈ పనిచిన నాక్షణంబ గురపాలకు నాజ్ఞ వహించి వేడ్క నె క్కిన శతశతస్యఁ డన్య గురకోటులు గొల్వఁగ నభ్రంశి య త్యనుపమలీల వచ్చె విజయాస్త్రనిబంధవిమృద్ధమార్గమం దనఘమహాద్భుతంబెనఁగ హస్తీపురంబున శక్రమంబునక.

ఈ అంత నజాతశత్రుడు నిజానుజవర్గము బంధుకోటులకొ కాంతనవాంబిలేనుకలశస్రభవాహులు దాను నెంతయుకొ సంతస మంది ఫాలతల గంగలొ జేసిరి మోడ్చునేనులం తంతలఁబ్రాచుదుకొ సుగంజావళికిం బులకొంకురాంగుల్ల

- ఆ. ఆపుడు భూమియన కవత్తరమై పుర
బాహ్యమున నిలిచె సుపర్వసమితి
విజయఁ డరిగి యట్టి వృత్తాంత మంతయు
నిన్నవింప దల్లి వెఱుగు నొంది. 93
- మ. విజయం గొగిటఁ జక్కఁజేర్చి త్రిజగద్విఖ్యాతిగా నేడు పాం
డుజ నాధీశ్వరభోజవంశములు రెండుకా బావనం బయ్యె నీ
భుజసత్వాతిశయంబుచే ననుచు నుబ్బుండ్రబేమయుం గుంతికా
త్మ జనింపక వ్రతమాచరించుటకు నుత్సాహంబు శోభిల్లఁగక. 97
- క. బహువిధ పుణ్యజలంబుల
విహితస్నానంబు సేసి వెలయ దుకూల
ద్విపాయగుఁడు బుణ్యకొంత
సహగతి గాంధారికడకుఁ జని వినయమునకా. 95
- ప. అంత కుంతి గాంధారియొద్దకుంజని యద్దేవిపాదంబులకుఁ బ్రణామంబు
సేసి కరకములంబులు మొగిడ్చి 86
- క. తెచ్చె సునంద్రునికరి వీ
వృచ్చుం డేద నేడు దివ్యవస్తుచయముతో
నచ్చటికి నోము నోమఁగ
విచ్చేయుం డిపుడు మీరు వేగం బనినకా. 97
- క. తొలుతఁ బిననోచునప్పడు
అలపక యున్నట్టి బేలంపినమును మదిలో

దలబోసి నుబలనంబన

చెలియల నే రాను వ్రతము నేయుమునీవుకా.

98

సీ, అనిన గుంతి నుబలతనయుతో బేదల

మని తలఁచియ రాక యునికి దగునె

జనులు మృత్తికఁ జేసికొని నోమ నైరావ

తము దెచ్చు టది పేదతనమె యనిన

నత్రేజమునకు నీ వర్షురాలవు గావె

నీపట్టిఁ బార్థ మన్నింపరాదె

యనిన నైనను నోమునప్పుడు ప్రియమున

నేను నిక బిలువమి నింతపుట్టె

నట్లు గావున రాను బొమ్మనఁగ నపుడు

పాండుభూపాలుగతి యొందు పల్కులుడిగి

చనియె గంగాతనూజాతు సదనమునకు

విశయమును సంభ్రమంబును బెనగొనంగ.

99

వ. ఆ ట్లరిగి విదురసహితండై యున్న శాంతవపు పాదంబులమం

బ్రణమిల్లి తాఁ బోయి నుబలతనయుతో నాడినమాటలను దదీయ

భాషణంబులును,

100

చ. తెలియఁగ విన్నవించుటయు దేవనదీతనయందు సాధ్యి నీ

పిలుచుట లెస్స యీవ్రతముప్రీతిదల్పిగఁ బేయుచుండి య

ప్పొలితియ యుండనిమ్మ మణిభూషణముల్ కనకౌదు లెల్లవి

చ్చలవిడి నీవు గైకొనుము సవృత్తిసేయుము దానధర్మముల్.

వ. అని పల్కి మందాకినీనగదనుండు పగమానంబునం బొంది

బాహ్నిక సోమదత్త భృతరాష్ట్ర కృపాచార్యాది మిత్ర గురువర్గం

బును దండనాథభటునికరంబులును నత్సవాలోకనోకునికులై
విదిధదేశాధీశ్వరులలో నడవఁ గనకరత్నమయాంబోలికారూఢ
యైయున్న కుంతిమహాదేవి యన్నిదుకొని భేరికాంస్యకౌహళ
వేణువీణాది మంగళవాద్యంబులు మెఱయఁ గవిగాయక వందిమాగధ
పాఠకస్తోత్రంబులు సెలంగ వేత్రహస్త తెడనెడ గంపడిఁ జెలంగ
మందయానంబునం బురంబు నిర్గమించి బంధుర సుసర్వగంధ
సింధుగం బున్నయెడకుం జనుదెంచె నయ్యవసరంబున, 102

చ. లలిత సుగంధపుష్పసమలంకృతి సుష్పచుఁ గుంకుమచ్ఛటా
కలితశరీరముల్ మెఱయఁగా మణిభూషణ చారువస్త్రముల్
పాలుపువహించి యచ్చటికి బుణ్యసతీనివహంబు వచ్చెనిం
పులు దళితైత్త బాల్కడలిపుత్రివిలాసపు మూర్తులోయనకొ

సీ. మదనాంబకంబులు మగమీల బెళుకులుఁ
గలిగెడు నిడువారు గన్నఁగవయు
హిమకరబింబమ్మ హేమవర్షణమారుఁ
దెగడంగఁ జాలిన నగుమొముగులు
నిండిదిరంబులు నిండ్రనీలంబులుఁ
గుఱుచ నేయఁగ నొప్పుసంతలములు

ననదు కాండీగలును నైకతంపుఁగటులు
గలిగి చూడ మనోహరాకార లగుచు
నరవిఁ బురవార కామినీసమితి సెలఁగెఁ
దరళకలకొంచి నూపురధ్వజులు సెలఁగ.

నత్యంతదర్శనసుందరం బగుచు మందయానంబునఁ బుంబుఁ
జొత్తెంచునెడ. 111

చ. పాలశాల కప్రయోజకపుఁబుష్కలు హున్దురు నేల చాలడే
బలవదరాతి భంజకుఁడు పార్థునిఁబోలు కుమారుఁ డొక్కరుం
డలఘుఁడు వీఁడు పుత్రుఁ డగువట్లుగ నేమితపంబుచేసెనో
యిలఁ దొలిమీనఁ గుంతి జగదేకముహూన్నతిఁ గాంచె నెంతయున్.

వ. అని కొనియాడుచు ననునానందకర్తంబుగాఁ గనంగొనుచు శంఙ్గి
రామమంబున. 112

క. కరిపురి సురపురి తరుణులు
వరలావణ్యులు ల నొక్కవరునై యున్నన్
నరసురనికరం బెఱుకకు
సరియై భేదింప దనిమిషత్వము కళనన్.

113

గీ. ఇవ్విధంబునఁ బురమున కింపు మీఱ
వచ్చి నిల్చిన తద్వారవరమునందు
నిలిపి యైరావతము డిగ్గి నెలఁత లెఱమిఁ
గొలువ నభ్యంతరమునకుఁ గుంతి యరిగె.

114

క. సకల శరపాలకౌంఠా
నికరంబుల నాఁరమున నెయ్యంబున వీ
దుకొలిపెఁ పౌరపురంధ్ర
ప్రకరంబున బోవఁ బనిచె సుముమోహమునన్

115

ఉ. అత్తణి నవ్యపాచి దివిజావళిఁ జూచి మదిం బ్రయంబు న
 కొత్తఁ గుంతినోము భువనోన్నతి సెందె జనండు మీరు న
 ద్వైతమనస్కులార యతివేగమునం బురుహూతుపాలికి
 మత్తేకరీంద్రుఁ డోడ్కొని క్రమంబున నమ్మలత్రోవ నిమ్మలక్.

చ. అని పలుకం బ్రహ్మదూత నయ్యమరానతికిం దివోకసుల్
 నని సురనాథుఁ గాంచినఁ బ్రపన్నత సెందె నతండు నత న
 ద్దనుఁ డొగి మున్న కట్టినయిషప్రకరోన్నతమార్గమెల్లఁ దు
 త్తునియలు గాఁగ నేనె విజుగుల్ మతి భీతి దలంగి మెచ్చుఁగ.

వ. అని చెప్పిన వైశంపాయనుం డెట్లని తలంచె.

119

౧. విశ్వవిశ్వంభరావాశ్వతోన్నతిజనుః
 పాలనాంచిత ధనుఃపాణిచేతఁ
 బ్రణతభూవరశిరోమణి గణవిస్ఫుర
 త్పృథులకాశ్వతపాన పీఠచేతఁ
 సురుచిర మృదువాక్య సురకౌమిమనో
 మోక్షితస్పృహణీయ మూర్తిచేతఁ
 శక్రవాళ వికాల వైలోన్నతస్థ
 కేళివిహార సత్కీర్తిచేతఁ
 గ్రీడిచేత గగనకీలత దివ్యాస్త్ర
 విరచితాధ్వకీర్తిసరణిచేత
 నిఖిలలోకములకు నేత్రసుపద్మమై
 యెంతయును జెలంగె గుంతినోము.

120

చ. నరవర యీ ప్రసంధము మనంబునఁ దత్పర్య బుద్ధిగల్గి యె
 వ్వరు పతియించిన స్వనిన వ్రాసినవారికి నీర్పితార్థముల్
 దొరకొను తోడుతోడులగుదుఁప్పుతముల్ దొలఁగున్ జరాయువున్

స్థితతర వైభవోన్నతియుఁ జెందుదు రర్థ ననేక కాలముల్.

చ. కమలభవాదినిర్జరసికాయకిరీటమణిప్రభావసంగమమవిగాఢ
 ప్రేమపద్మ భుజగప్రభుమండనమండితాంగదు
 ర్దమరిపుదైత్య నాయక విదారణ (కారణ) విశ్వకారణా
 శమకరుణావిలోకన నిశాకర శేఖర పార్వతీశ్వరా.

మాలిని. అపృశమదాంగా హారతారామరంగా
 మునిహృదయసురంగా మూర్తిబాహుమహింగా
 ప్రసమదశనితంగా భక్తి నిత్యప్రసంగా
 మనకలుష విభంగా కంకణోద్భుజంగా.

గద్య, ఇది శ్రీమద్భక్తికా కైరవ ప్రసాదలబ్ధకలావిశేషభూషణ సమ
 నయ నాంగుళి ఫంటానిధాన ప్రవీణ సమస్త విట
 నేషభామనిర్మాణ కలియగ యాగంధరా య
 జాభిధాన బిరుద సుకనిజన స్తోత్రపాత్ర
 అమృత నాథపుత్ర అమృతకవి త్రిపు
 పురాంతక ప్రణీతంబైన యైరావత
 చరిత్రంబునందు సర్వంబు
 నేకశ్వాసము,
 విరావతచరిత్రము సమాప్తము.

ల ఘటక

1. పాలుపుగ = అంబుముగ, ఎక్కగ, భావము = మనస్సు, ఆలరగ = అంతోపించగా.

2. వివయ సంభృతమానసుడై = ఆడకువను భరించిన మనస్సు గలవాడై.

3. ప్రకటితంబుగ = విశదముగ, సుగవుంగవు = దేవతలలో శ్రేష్ఠుడైవాని (ఇంద్రుని) పంత్రి = వసుగు, (విరావతము) చలంబు = పట్టుచు.

4. మురికరి = విరావతము.

5. చుహార్దవ = సముద్రములచే, ఆవృత = చుట్టబడిన, ధరిత్రీ మండలము = భూవలయము. అనగా భూలోకమంతయు, ఉద్ధతమానితండు = గర్భిణు (అనువీరు)లచే గౌరవింపఁబడినవాడు.

6. సున్నిధి = మిక్కిలి సునునైన, ప్రభా = కాంతి. ప్రతిమాన = సమానమును, పింగళ = ఎఱ్ఱని, జటా = జడలయొక్క, మృగాజినము = జింక తోలు. కాశూహల = వేడుకయొక్క.

7, మళలము = తేమము, పునః... ఆభివంధనము = మరల నమస్కారము కలుగింపజేసి.

8. భావ = స్త్రీ, కామితవస్తుప్రదము = కోరిన వస్తువు లిచ్చునది. ముహిత = గొప్పతన.

11. కులపవిత్రం=నంశమును బావనముచేయుదానా, ఆధి, సంతా
వశము= విరావతము.

13. ఆమరకరి=దేవతలయేనుఁగు, — విరావతము, కలగ్ధాఁగము=వెండి

14. నివిజకరి=దేవతలయేనుఁగు. భూనివిజలు=భూమికి దేవతలు—
బ్రాహ్మణులు.

16. మృత్రిక=నున్ను.

17. పృష్ఠ=గర్వించిన, జృంభమాణులై=రేగుచున్నవారై, ఆశంఢల
పంతి=ఇంద్రుని యేనుఁగు.

18. కళా, కుశలత్వము=విద్యలలా. నేర్పు, రాకా, సుధాకర=
పున్నమచంద్రుని. ప్రభావతము=కొంతిగలది, అవలంబులు=కుచ్చులు
(వేలాడునవి), రజతాచలంబు = వెండికొండ, అనుకరించుచు=
పోలుచు,

19. స్నాతయై=స్నానముచేసినదై, మేలి=శ్రేష్ఠులుగను, మృగముప
ఘనసార, మిళితమా=కక్షారిలోడను, బచ్చకర్పూరముతోను, గలసినదై.
విలేపనములు=పూతలు, దామకములు=హారములు. మాత్రికచ్ఛత్ర=ముత్యాల
గొడుగులు, వేత్రహస్తులు=బెత్తములు హస్తమునఁ గలవారు (చోపు
దారులు)

20. అంజలము=సప్తకీ, నుబలశంఖము=గారఘ్నారి.

22. విచ్చటాక్తులు = తాటియాకు చుట్టలు, పోగునాళ్లు=చుట్టవ
తులను దారములు.

2. కల్పభూజము=కల్పవృక్షము

26. చిద్మడిపాటు=వ్యసనము. నిరంతర=ఎడతెగని.

28. శరసంహామ=బాణసమూహము. ఆశ్రీణ = తక్కువకొని
గీర్వాణాధీశ, సుతుండు=ఇంద్రుని, పాదుమ=అర్జునుడు.

29. వివృచ్చుడు=అర్జునుడు (దీనితనకబ్బతెచ్చనము).

30. చిదుముడి=వ్యసనము.

31. అనిమిష=నేపథ్య. నింజి=ఏనుగు.

32. బహగుతనము=దారిద్ర్యము.

33. రాష్ట్ర పుగ నకున=కన్నీళ్ళతో నిండిన కన్నలుగలది.
ప్రవిజ్రాంభమాణ, మాన, చిత్రమాన్యఃకు=రేగుచున్న కోపముతో గూడిన
మనసుచే గౌరవింపఁబడినవాడు.

37. ఆంభోజ ప్రభవామృతేశులు = (తామరలోఁ బుట్టినవాఁడు)
బ్రహ్మ, విష్ణు, మహేశ్వరులు. మదీయ=నాయొక్క, స్ఫిర=అతిశయము
గల, దోర్లర్వ=భుజగర్వముయొక్క, సంరంభము=రేగుటయొక్క, స్రక్రియ=
రితి, త్రిదశాంగనా=నేపథాస్త్రీలు, సురభి=కొమఁదేనువు, జాతంబు=గుంపు,
అంభారాతి=ఇంద్రునియొక్క.

38. అవలీల=చులకగా, శస్త్రసన్యాసము=ఆయుధములను వదిలి
పెట్టుట.

39. జ్యానాదము=అల్లెత్రాటికబ్బము.

(తద్రాజ్యములు=సులపర్వతములు, నురశ్యేనుడు=బ్రహ్మ, వేవతలము=వెడ్డ).

42. శతమఖు=ఇంద్రుని, నిర్హతపాతంబు=శిడుగునకుట, ఉమ్మ-
పరాక్రమము, లగ్నంబు=అంటుకొన్నది. డింసుపడం=దీనము కాగా.

43. ధ్వప్తారిప్రకరుండు=నశింపజేయబడిన శత్రువుల సమూహము
గలవాడు. పుక్షేరగా=పంపగా, హస్తి=ఏనుగు.

44. క్రోధకంపిత=కోపంబుచే వడకిన.

45. ఎత్తుగానియె=ప్రయత్నించె,

46. అగడీడు=దుర్మార్గుడు.

47. జగద్విపరీతము=లోక స్వభావమునకు విరుద్ధమైనది.

47. వేశయ్యె=వేశయ్యె (సంధయగుట కోషము)

48. గర్వాంధస్వాతుండు = గర్వముచే గ్రుడ్డియగు మనస్సు కల
వాడు, వప్ర=ప్రాకారములు, అట్టాలక=మేడలు. హగ్ర్య = మేడల
యిండ్లు, గాలించి=నీటిలో ముంచి.

52. ప్రామము=సమూహము, అహంకృత=గర్వించిన, వైరిసుఖి
కుండు=శత్రువులను, చక్కగా జిక్కించువాడు.

54. పరిహర్షంగలంబుగలవాడు=పరిహర్షముగలవాడు, సంగమరంగంబు=యక్ష
భూమి, ప్రత్యర్థి, పుణ్యీకులక=శత్రువులగు శత్రువులయొ

57. అగ్రజ=అన్నలు, అనుజ=తమ్ములు.

